

บทวิจารณ์หนังสือ : Book reviews
“หिनดาวเล่านิทานเรื่องพญาแถน”
Hin Dao Tells The Story of Phaya Tan

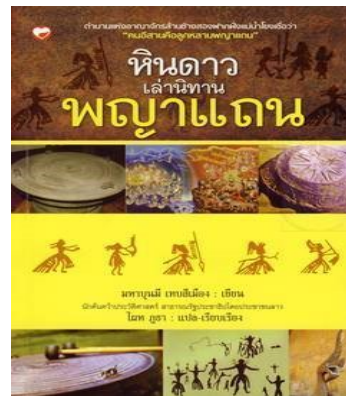
ผู้เขียน มหาบุญมี เทบสีเมือง - ไผท ภูธา ผู้แปลและเรียบเรียงหนังสือ

ปีที่พิมพ์ : 2554

จำนวนหน้า : 176 หน้า

สำนักพิมพ์ : สุขภาพใจ

ISBN 978-616-14-0126-9

พระปลัดธีระพงษ์ สุจิตโต/ไชยวัน และพระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

**PhrapaladTheerapong Sukhito (Chaiwun)
and Phramaha Daosaim Vajirapañño**

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: kanjanasiri.chonticha@gmail.com

บทนำ

หนังสือเรื่อง “หिनดาวเล่านิทานพญาแถน” โดย มหาบุญมี เทบสีเมือง ผู้เขียนหนังสือ และไผท ภูธา ผู้แปล และเรียบเรียงหนังสือซึ่งหนังสือเล่มนี้เกี่ยวข้องกับการที่คนในยุคโบราณที่นับถือพญาแถนที่เป็นความเชื่อของคนในสมัยก่อน และเป็นสิ่งที่ทำให้คนเข้าใจ

*วันที่รับบทความ: 24 พฤษภาคม 2563; วันที่แก้ไขบทความ 26 มิถุนายน 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 27 มิถุนายน 2563

Received: May 24, 2020; Revised: June 26, 2020; Accepted: June 27, 2020

ในหลักการใช้ชีวิตของตน ครอบครัว ชุมชน และสังคม ในการดำเนินชีวิต ของคนในสมัยก่อน และการใช้ชีวิตของคนในสมัยปัจจุบัน

หนังสือหินดาวเล่านิทานพญาแถน ลักษณะรูปเล่มเป็นในรูปแบบกระดาษเอสี่พับครึ่ง ใช้กระดาษปอนด์ คละสี และประกอบกับรูปภาพกำกับให้อ่านแล้วได้รู้และเข้าใจง่าย จำนวน 176 หน้า เนื้อหาของหนังสือเป็นหนังสือที่สื่อให้เห็นเรื่องราวเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของคนในยุคสมัยโบราณของคนลาว และคนไทยในแถบทางภาคอีสานเป็นส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวของความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมา และจนได้มีการเล่าบอกกล่าวให้ได้มีการรับรู้ต่อชนรุ่นหลัง อีกทั้งได้มีการค้นคว้าจนได้พบโบราณคดีในที่ต่างมาเป็นทั้งประเทศไทย และประเทศลาว อีกทั้งคำบอกเล่าในเรื่องของพญาแถน พญานาค พร้อมทั้งประวัติความเป็นมาของคนโบราณผู้ที่เป็นบรรพบุรุษของชนชาติไม่ว่าลาวหรือไทยผสมผสานกับคนในท้องถิ่นเดิม และนั่นก็เป็นต้นกำเนิดของเรื่องราวต่างๆ มีคำบอกเล่าเป็นคำสอนกันมาในรูปแบบต่างกันไปไม่ว่าจะเป็นนิทานก็ดี แล้วในเรื่องเล่าต่างๆ ก็ก่อให้เกิดขบวนการสร้างตนขึ้นแล้วทำให้มีขนบธรรมเนียมประเพณีเกิด ขึ้นมาในหลายชนชาติที่มีหลักฐานของเรื่องราวที่ปรากฏมีอยู่ในแต่ละถิ่นฐาน คนที่อพยพมาที่หลัง ทั้งในชาติพันธุ์ และทางวัฒนธรรมมีความเจริญเพิ่มขึ้นตามลำดับ คือในพื้นที่เอเชียอาคเนย์แห่งนี้พร้อมทั้งการแสดงออกมาทางวัฒนธรรมที่คล้ายๆกันของแต่ละถิ่นตามที่เราได้เห็นกัน และการดำเนินชีวิตของคนไทยเกี่ยวกับหลายๆความเชื่อนอกเหนือจากความเข้าใจในทางพระพุทธศาสนา

ดังนั้น ผู้วิจารณ์จำมีแนวความคิดอยากนำหนังสือเล่มนี้มาวิเคราะห์เพื่อเป็นการแต่แผ่องค์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อเชิดชูผลงานของผู้เขียน และก่อให้เกิดการจรรโลงซึ่งความเชื่ออันทำให้ความถูกต้องตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาต่อไปข้างหน้า สืบต่อไป

โครงสร้างหรือเนื้อหา

หนังสือเรื่อง “หินดาวเล่านิทานพญาแถน” ตีพิมพ์รวมเล่มครั้งแรก ในเดือนกรกฎาคม พุทธศักราช 2554 เป็นหนังสือเพื่อจำหน่าย โครงสร้างของหนังสือแบ่งออกเป็นหมวดของแต่ละบทออกเป็นทั้งหมดอยู่ 2 ภาค ซึ่งได้มีรายละเอียดในแต่ละภาคดังต่อไปนี้

ภาค 1 : เมืองแถนในจินตนาการของคนลาวโบราณ ได้มีการแยกปลีกย่อยในแต่ละหัวข้อออกมาในเองต่างๆ เช่น

- พญาแถนเป็นใคร? สำคัญอย่างไร?

- การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับนิทานพญาแถน
- สรุปและบางหลักฐานเกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรืองของชนชาติลาวสมัยโบราณ

ภาค 2 : บทเพิ่มเติมของผู้แปล ซึ่งเกี่ยวกับ พญาแถน ในรูปแบบของการเล่าเป็นนิทานสู่คนรุ่นหลังได้รับฟังประวัติความเป็นมา มี 2 เรื่อง คือ

- พญาคันคาก หรือ คางคกยกรบ ตำนานบุญบังไฟ
- ผาแดงนางไอ่ ตำนานเมืองหนองหานล่ม
- สารัตถะที่สำคัญของเนื้อหา

มหาบุญมี เทปสีเมือง ผู้เขียนหนังสือ และไพฑูริยา ผู้แปล ได้บรรยายลำดับของเนื้อเรื่องซึ่งมีเนื้อหาโดยย่อเกี่ยวกับหนังสือเรื่อง “หิวนดาวเล่านิทานพญาแถน” ดังนี้

ภาค 1 : เมืองแถนในจินตนาการของคนลาวโบราณ

พญาแถนเป็นใคร? สำคัญอย่างไร?

ในส่วนของเนื้อหา นี้ กล่าวสรุปใจความสำคัญได้ว่า หนังสือเล่มนี้เขียนขึ้นมาเพื่อแสดงให้เห็นบทบาทของพระยาแถน ที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวเชื่อถือ และความเชื่อที่กลุ่มนี้มีต่อพญาแถน ของชนชาติไทย-ลาวมีความเชื่อว่า พญาแถนมีบทบาทมากมายต่อมนุษยชาติ เช่น การสร้างโลกจัดให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างมีกฎเกณฑ์กฎการลงโทษ เป็นต้น สวนบทบาทที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวที่มีต่อพญาแถน เช่น ความเคารพ ขอฟนเพื่อทำไร่ไถนา จึงได้มีการวอนให้ช่วยเหลือ เมื่อเจ็บป่วย เป็นต้น ทั้งหมดนี้คือความเชื่อของพวกเขาที่มีต่อพญาแถน

ซึ่งในส่วนตัวมนุษย์ในโลกนี้มีความเชื่อหลากหลายรูปแบบ การนับถือธรรมชาติ นับเป็นศรัทธาแรกแห่งความเชื่อของมนุษย์ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ นอกจากนั้นยังมีความเชื่อต่ออำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติเกิดความหวาดกลัว เชื่อว่ามีอิทธิฤทธิ์เหนือมนุษย์สามารถให้คุณให้โทษได้จึงเป็นเหตุให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมที่อ่อนน้อมยอมจำนนอ่อนวอนต่อธรรมชาติ เพื่อความอยู่รอดปลอดภัย จึงกำหนดรูปแบบของพิธีกรรมขึ้นตามความเชื่อความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น เพื่อป้องกันภัยพิบัติเหล่านั้น มีการเช่นสรวงบูชา และประกอบพิธีกรรมต่างๆกลายเป็นมรดกสืบทอดกันมาจากรากเหง้าแห่งวัฒนธรรมความเชื่อเดิม คือวัฒนธรรมความเชื่อเรื่องผีวัฒนธรรมพราหมณ์และพระพุทธศาสนา

ทัศนะของผู้อ่านเห็นว่า ความเชื่อเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆเกี่ยวโยงไปถึงการดำเนินชีวิต พิธีกรรมนั้นขึ้นอยู่กับสภาพของสังคมในแต่ละ

ท้องถิ่น รูปแบบของพิธีกรรมการบูชาแบบอย่างหรือแบบแผนต่างๆ ที่ปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาเป็นคำบัญญัติของการประกอบพิธีการต่างๆ และคำว่าพิธีการ (Rite) หมายถึง พิธีกรรมทางศาสนาหรือในโอกาสสำคัญพิธีกรรมจะก่อให้เกิดอำนาจพิเศษ ขึ้นมาเป็นการเพิ่มสีสันและพลังอำนาจให้แก่การดำเนินชีวิตประจำวันเป็นรูปแบบของพฤติกรรมหรือการทำพิธี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542:788) แต่อาจแตกต่างกันออกไป ซึ่งมีความเชื่อและมีพิธีกรรมที่คล้ายกันกับพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน

การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับนิทานพญาแถน

ในส่วนของเนื้อหา นี้ กล่าวสรุปใจความสำคัญได้ว่า บทบาทของพญาแถน ของกลุ่มชนชาติพันธุ์ไทย-ลาว นั้นได้มีความเชื่อว่า พระยาแถนมีบทบาทต่อชีวิตของพวกเขามากมาย แต่ละบทบาท และมีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขามาก อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะทราบถึงบทบาทเหล่านั้น ผู้ตีความใคร่ขอเสนอความหมายของ “พญาแถน” ตามความเชื่อของกลุ่มชนชาติพันธุ์ไทยลาว ที่เชื่อว่า พญาแถนที่แสดงบทบาทต่างๆออกมาด้วยการบอกเล่าของคนยุคก่อนให้ชนรุ่นหลังฟังต่อกันมา

คำว่า “แถนหลวง” หมายถึง เทพเจ้าผู้สร้างโลกสร้างสรรค์สิ่งในโลกและคำนี้มีชื่อเรียกในนิทาน เรื่องขุนบรมว่า “แถนฟ้าขึ้น” แต่ในพงศาวดารล้านช้างเรียกว่า พระยาแถนหลวง หรือแถนฟ้าขึ้น มีความหมายตรงกัน กล่าวคือ พญาแถน

บทบาทที่พญาแถนมีต่อมนุษยชาติตามความเชื่อของกลุ่มชนชาติพันธุ์ไทย-ลาว และความเชื่อ ความศรัทธาของกลุ่มชนชาติพันธุ์ไทย-ลาว ที่มีต่อพญาแถนนั้น มีออกมามากมายที่ผู้เขียนและผู้ตีความได้ค้นคว้ามา แต่ที่ ได้นำเสนอมานี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการตีความเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ความเชื่อความศรัทธาของกลุ่มชนชาติพันธุ์ไทย-ลาวที่มีต่อพญาแถน ตั้งแต่อดีต คือ สมัยโบราณ และจนถึงปัจจุบันนี้ก็กิน ระยะเวลายาวนานกว่า 5,000 ปี เพราะในความเชื่อของมนุษย์เป็นบ่อเกิดของประเพณี และวัฒนธรรมจนเป็นเหตุให้มีการอ่อนน้อมขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ส่งผลในทางที่ดีต่ออาชีพและการดำรงชีวิตประจำวัน (พระครูวิจิตรวนสาร (บุญสวย สุจิตโต/แก้วหานาม), 2555: 1)

ทัศนะของผู้อ่านเห็นว่า ความเชื่อเรื่องพระยาแถนนั้นปรากฏในชาวไทย ภาคเหนือชาวไทยใหญ่ในพม่า ชาวไทยในภาคอีสาน ชาวจีนในสิบสองปันนา และประชาชนในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้มีแนวความเชื่อนี้และได้ถือสืบทอดกันมาหลายพันปีของประชาชนในประเทศต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างบนนั้น ดังนั้น พระยาแถนคือ พระเจ้า

สูงสุดตาม ความเชื่อของกลุ่มชนชาติพันธุ์ไทย-ลาวที่ฝังแน่นไม่ต่างกับการนับถือของศาสนาต่างๆ เช่นพราหมณ์ พุทธศาสนา คริสต์ อิสลาม หรือแม้แต่ในทางด้านวิชาการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของกลุ่มชนชาตินี้ ก็มีความเชื่อความศรัทธา ต่อเทพเจ้าหรือพระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่สูงสุดเปรียบเทียบกับ พระพรหม ในศาสนาฮินดูหรือ ยะโฮวา ในศาสนาคริสต์ หรือ อัลเลาะห์ ในศาสนาอิสลาม ในความเชื่อของพญาแถนของพวกเขายังฝังแน่น เหมือนกับว่าความเป็นกลุ่มชนชาตินี้กับความเชื่อเรื่องพญาแถนคือ สิ่งเดียวกันกับชีวิตของตน

สรุปและบางหลักฐานเกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรืองของชนชาติลาวสมัยโบราณ

ในส่วนหนึ่งของเนื้อหา นี้ กล่าวสรุปใจความสำคัญได้ว่า การบูชาแถนในประเพณีวัฒนธรรมสัมพันธ์ระหว่างคนอีสานใต้ประเทศไทย กับหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ” ได้มีการศึกษาประวัติความเป็นมาว่า และสาระสำคัญของพิธีกรรมจะเองของชาวอีสานหรือแม้แต่คนในประเทศไทยที่เชื่อมโยงกับพิธีกรรมคล้ายๆกัน ในหลวงพระบางในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในการศึกษากรณีพิธีกรรมความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรมผีตาโชน และผีแถนในประเทศไทยที่สัมพันธ์ปู่เยอย่าเยอและผีเยอในหลวงพระบางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว วิเคราะห์องค์ประกอบของพิธีกรรมบูชาแถนที่สัมพันธ์กับประเพณีวัฒนธรรมชาวอีสานในประเทศไทย และชาวลาวในหลวงพระบางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ได้มีการพัฒนาศิลปะการแสดงลีลาบูชาแถน เพื่อให้การสืบทอดมรดกสำคัญทางสังคมแก่เยาวชน ประเพณีของชาวอีสานในประเทศไทยและประเทศลาว ซึ่งเป็นได้มีการบูชาแถน

ทัศนะของผู้อ่านเห็นว่า แนวความคิดว่าเป็นการสร้างอุบายวิธีของคนในยุคโบราณในแต่ละท้องถิ่นที่จะทำให้คนมีความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน อีกทั้งเป็นการสร้างความสมานสามัคคีกันให้เกิดมีในกลุ่มของชนที่อยู่ร่วมกันของชนหมู่มาให้ได้เกิดความรักในถิ่นฐาน ที่คนโบราณได้ให้มีการแสดงออกมาในรูปแบบของขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมอีกทั้งนี้เพราะคนไทยส่วนใหญ่ยังสืบทอดคุณค่าดั้งเดิมในการอยู่ร่วมกันในชุมชน เห็นได้ชัดว่าวัฒนธรรมพื้นบ้านดั้งเดิมอันมีเอกลักษณ์องค์กรนั้นได้แสดงออกถึงการเกื้อกูลกันระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติออกมาได้อย่างชัดเจนมีความเจริญมากจากการขุดค้นเจอจากโนนนกทา หันไปดูที่อื่นเช่น สกหลนคร นครพนม กาฬสินธุ์ อุดรธานี และอื่นๆ เราได้พบแหล่งความเจริญในอดีตมากมายหลายแห่งเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะ

สกลนคร ม่วงไข่ แวง พันนา และอุดรธานีที่บ้านเชียงซึ่งมีวัฒนธรรมร่วมกัน หลายแหล่งด้วยกัน (พิศิษฐ์ เจริญวงศ์, 2516: 76-77)

ภาค 2 : บทเพิ่มเติมของผู้แปล

- พญาคันคาก หรือ คางคกยกรบ ตำนานบุญบังไฟ

ในส่วนของเนื้อหา นี้ กล่าวสรุปใจความสำคัญได้ว่า เทศกาลบังไฟของชาวอีสาน จึงเกิดขึ้นในเดือนหก เทศกาลนี้เป็นงานสำคัญของชาวอีสานตั้งแต่อดีต เป็น การแสดงสัญลักษณ์ของการบอกเตือน และเป็นพิธีกรรมขอฝน ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าแห่งฝนที่มีความสัมพันธ์กับการเพาะปลูก เทศกาลบุญบังไฟจะเกิดขึ้นก่อนฤดูทำนา เพื่อเป็นการบูชาเทพเจ้าแห่งฝน มีชื่อว่าพญาแถน มีตำนานว่าสมัยก่อนพุทธกาลพระพุทธเจ้าเสวยชาติ เป็นพญาคางคก หรือชื่ออีสานว่าพญาคันคาก ซึ่งมีหน้าตาอปลักษณ์ ผิวพรรณดั่งคางคก แต่มีสีเหลืองดุจทองคำ ซึ่งเป็นผู้มีจิตใจเมตตาปราณีต่อมนุษย์และสัตว์ พระยาแถนได้ทราบข่าว จึงเกิดความอิจฉา เพราะเมื่อก่อนคนเคยไปนับถือพญาแถนแต่ต่อมาคนหันไปให้ความนับถือพญาคันคาก จึงเกิดความอิจฉาไม่ยอมให้ฝนตกลงบนโลกมนุษย์เป็นเวลา 8 ปี 8 เดือน ทำให้มนุษย์และสัตว์เกิดความเดือดร้อนและล้มตายจำนวนมาก ผู้ที่รอดชีวิตมาได้จึงรวมตัวกันต่อสู้กับพญาแถน มนุษย์รวมมือกับพญานาคเพื่อทำสงครามกับพญาแถน ผลสุดท้ายพญานาคก็ต้องพ่ายแพ้และบาดเจ็บ ต่อมาพระราชแห่งผิ๊งก็มาทำสงครามกับพญาแถนอีก แต่ก็พ่ายแพ้เช่นกันหลังจากนั้นสิ่งมีชีวิตทั้งหลายก็เกรงกลัวพญาแถน ในที่สุดพญาคันคาก ก็วางแผนเพื่อสู้กับพญาแถน โดยเริ่มจากขั้นแรก ส่งปลวกออกไปกัดกินดาบและอาวุธของพญาแถน ขั้นที่สองส่งแมงป่องไปกัดพญาแถนและบริวาร ขั้นที่สาม พญาคันคาก เดินทางออกไปสู้รบพร้อมกับบริวารซึ่งในขณะนั้นกองทัพของพญาแถนอ่อนแอเนื่องจากถูกแมงป่องกัด พญาคันคาก นั่งไปบนหลังช้างและต่อสู้กับพญาแถน ในที่สุดพญาแถนก็ปราชัย จึงยอมตกลงทำสนธิสัญญาสงบศึกกับพญาคันคาก ว่าพอถึงเดือนหกของทุกปีมนุษย์ต้องจุดบังไฟขึ้นท้องฟ้า เพื่อเป็นสัญญาณบอกให้พระยาแถน ทราบว่าถึงเวลาส่งฝนลงมายังโลกแล้ว เมื่อมีเสียงร้องของกบเป็นสัญญาณบอกว่าฝนตกแล้วเมื่อฝนตกลงมามนุษย์พร้อมที่จะปลูกข้าว และเมื่อมีเสียงคนเป่าโหวตหรือเสียงธนูอยู่บนว่าที่ลอยอยู่บนท้องฟ้าเป็นสัญญาณบอกว่าถึงฤดูเก็บเกี่ยวข้าวแล้วให้หยุดปล่อยฝนหรือปล่อยให้น้อยลงเป็นการตกลงของพญาแถนกับพญาคันคากเพื่อให้มนุษย์ได้อยู่เย็นเป็นสุข

ทัศนะของผู้อ่านเห็นว่า อย่างไรก็ตามประเพณีบุญบั้งไฟดั้งเดิมก็เป็นประเพณีดั้งเดิมที่เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนอีสานอย่างแท้จริง และมีความเชื่อแบบฝังแน่นอยู่ในสายเลือดและชีวิตของคนอีสาน แต่ถ้าหากปีไหนไม่ได้จัดงานประเพณีบุญเดือนหกก็มีความคิดว่าอาจจะเกิดภัยแล้งขึ้นในหมู่บ้านหรือภพภัยอันตรายโดยไม่ทราบสาเหตุภายในหมู่บ้าน ดังนั้นจึงได้มีการจัดประเพณีบุญบั้งไฟขึ้นในทางภาคอีสาน ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นการขอฝนกับพญาแถนในเรื่องพญาคันคากที่ปรากฏชัดเจนในเรื่องผาแดงนางไอ่ แต่ไม่อาจกำหนดวันเดือนปีได้ตามประวัติศาสตร์พอประมาณได้ว่าเก่าแก่ก่อนสมัยที่ไทยจะอพยพลงมาตั้งรกรากในประเทศสยามต่อมาในสมัยสุโขทัยได้พบหลักฐานในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงว่า”คนยัดกันเข้าดูท่านเผาเทียน ท่านเล่นไฟ เมืองสุโขทัยมีดังจะแตก” จากข้อความดังกล่าวน่าจะสันนิษฐานว่าสมัยสุโขทัยมีการเล่นแสงเล่นไฟ แต่จะเป็นบั้งไฟหรือไฟตะไลหรือไฟอันอื่นใดก็ไม่มีใครยืนยันได้ (กรมวิชาการ, 2522: 201) คือเป็นการจุดบั้งไฟเพื่อบูชาพญาแถนที่รับแพพญาคันคาก และสัญญาจะส่งฝนมาให้ตกเพื่อจะให้ชาวนาได้ทำนาทุกปี จึงเกณฑ์อาราธนาคุณนาให้น้ำตัวท่านนั้นท่านนี้ตัวจนถึงปัจจุบัน นาคจึงเป็นเครื่องหมายของการให้ฝน ในตำนานพญาคันคากนี้มีมีในฝนหน้าแล้งประชาชนจะนิมนต์พระสงฆ์เทศน์ล่ำพญาคันคากแต่งเครื่องสักการบูชาให้ถูกต้องตามประเพณี ฟ้าฝนจะตกลงมาให้ทำนาในพิณนั้นทำพิธีทำบั้งไฟจุดบูชาพญาแถนหลวงในการจบพิธีเทศน์ (พระอริยานุวัตร เขมจารี, 2526:3)

- ผาแดงนางไอ่ ตำนานเมืองหนองหานลุ่ม

ในส่วนของเนื้อหา นี้กล่าวสรุปใจความสำคัญได้ว่าในเรื่องของผาแดงนางไอ่นี้เป็นการแสดงให้เห็นว่าความเป็นมาของต้นกำเนิดของขบวนการทำบั้งไฟนั้นได้มีกันมานาน เห็นได้จากการแข่งขันจุดบั้งไฟเพื่อที่จะชิงเอานางไอ่ ผู้ที่มีความงามจรไกลถึงทุกสถานที่จนถึงถิ่นบาดาลให้เกิดความสนใจอยากได้มาครอบครอง และได้มีการจุดบั้งไฟแข่งขันกันขึ้นเพื่อเอานางไอ่มาเป็นภรรยาตน แต่อย่างไรก็ตามในเรื่องราวของผาแดงนางไอ่นี้ได้มีการแสดงถึงความ โกล โกรธ และหลงเกิดขึ้นให้เห็นในนิทานเรื่องนี้

ทัศนะของผู้อ่านเห็นว่าในเรื่องของผาแดงนางไอ่ นี้เป็นนิทานที่เกี่ยวข้องกันกับพญาแถนกับพญานาคที่มีความต่อเนื่องมาจากเรื่องของพญาคันคาก และเป็นความเชื่อของคนที่เกี่ยวข้องกันกับประเพณีของคนอีสานจึงมีการบอกเล่าเรื่องราวออกมาเป็นรูปแบบนิทานหรือวรรณกรรมบ้างในของท้าวผาแดงนางไอ่ว่า เกี่ยวข้องกับความเชื่อในประเพณีบุญบั้งไฟคือ เมื่อถึงเดือนหกบุญบั้งไฟได้ มีใบ บอกไปยังหัวเมืองต่างๆ ที่เป็นเมืองบริวารให้นาง

ไฟไปจุดในงาน ทำวผาแดงซึ่งไม่ได้รับใบ บอกแต่ทราบข่าวจึงจุดบั้งไฟไปร่วมบุญด้วยจนเกิดเป็นตำนานความรักเป็นวรรณกรรม (ศิริวัฒน์ คำวันสา, 2523: 43-48)

จุดเด่นและข้อควรนำมาพิจารณาในภาพรวม

1. ด้านโครงสร้างของหนังสือ

หนังสือ เรื่อง “หिनดาวเล่านิทานเรื่องพญาแถน” ผู้เขียนต้องการนำเสนอแนวคิดในแนวความเชื่อของแต่ละชนชาติที่เกี่ยวกับพญาแถนอยู่ 2 ภาค ดังนี้

1) เมืองแถนในจินตนาการของคนลาวโบราณ ได้มีการแยกปลีกย่อยในแต่ละหัวข้อออกมาในเองต่างๆ เช่น พญาแถนเป็นใคร? สำคัญอย่างไร?, การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับนิทานพญาแถน และสรุปและบางหลักฐานเกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรืองของชนชาติลาวสมัยโบราณ, 2) บทเพิ่มเติมของผู้แปล ซึ่งเกี่ยวกับ พญาแถน ในรูปแบบของการเล่าเป็นนิทานสู่คนรุ่นหลังได้รับฟังประวัติความเป็นมา มี 2 เรื่อง คือ พญาคันคาก หรือ คางคกยกรบ ตำนานบุญบั้งไฟ และผาแดงนางไอ่ ตำนานเมืองหนองหานลุ่ม

ผู้วิจารณ์เห็นว่า การจัดโครงสร้างของหนังสือมีความเหมาะสม ด้วยการแบ่งเนื้อหาที่ลงตัว ลำดับการนำเสนอเนื้อหาเป็นลำดับนั้นตอนได้ชัดเจน โดยเริ่มจากการจัดทำสารบัญนำเนื้อเรื่องใหญ่ มาเป็นบทเรื่อง แล้วเนื้อหาที่ย่อยละเอียดลงไปถึงระดับของเนื้อหาย่อยๆ เรียงลำดับจากเรื่องง่ายๆ สู่เรื่องที่ทำให้ความเข้าใจยาก ซึ่งผู้เขียนกำหนดการเดินทางเรื่องราวหรือเนื้อหาในแต่ละบทให้มีความสอดคล้อง ซึ่งเป็นจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ อ่านจบในเล่มเดียวตลอดจนขนาดของรูปเล่มที่กระชับรัดกุม รวมทั้งปกหน้า/ปกหลัง มีจำนวน 176 หน้า จัดพิมพ์ขนาดของเล่มไม่ใหญ่เกินไปเหมาะสำหรับการหยิบจับ สะดวกในการพกพาไปอ่านได้ในทุกที่ทุกเวลา เพื่อให้ผู้อ่านติดตามอ่านเนื้อหาที่อัดแน่นอย่างได้อรรถรส ที่ผู้เขียนได้เรียบเรียงร้อยรัดไว้ภายในเล่มใช้ภาษาที่เรียบง่าย สามารถทำความเข้าใจได้โดยตรงไม่อ้อมค้อม ง่ายแก่การที่บุคคลทั่วไป จะทำความเข้าใจแล้วนำมาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตได้

2. ด้านเนื้อหาและคุณค่าทางหนังสือ

คุณค่าของหนังสือ เรื่อง “หिनดาวเล่านิทานเรื่องพญาแถน” ได้เล่าถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย มีวิถีชีวิตผูกพันพึ่งพิงอยู่กับธรรมชาติมีการประกอบพิธีกรรม เช่น พิธีอย่างที่เป็นระบบมีระเบียบแบบแผน เป็นพิธีกรรมจัดทำขึ้นเพื่อการรักษาโรค การรักษาคนไข้แบบนี้ บางแห่งเรียกผีฟ้า ผีแถนโดยมีความเชื่อว่าเป็นโรคที่เกิดจากการกระทำของภูติผีจึงทำพิธีเชิญผีแถน และผีบรรพบุรุษมาช่วยปกป้องรักษาคุ้มภัยพิบัติทั้งปวง การนับถือผีได้

ถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและค่านิยมของคนในสังคมแบบดั้งเดิม เช่นเดียวกับประเพณีผีตาโขนของชาวลาวในอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย จากการศึกษาผู้วิจารณ์คิดว่า ประเพณีผีตาโขนเป็นเทศกาลที่จัดขึ้นในเดือน 7 ของชาวลาวอีสานในอำเภอด่านซ้าย เป็นการละเล่นที่เกี่ยวข้องกับการละเล่น ปู่เยออย่าเยอในประเพณีสงกรานต์ของชาวลาวแขวงหลวงพระบางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และพัฒนามาเป็นประเพณีผีตาโขน เกิดความผสมผสานกับวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น จึงมีความแปลกแตกต่างไปจากต้นเค้าเดิมที่หลวงพระบางที่เคยปฏิบัติกันมา การละเล่นเกี่ยวเนื่องกับพิธีกรรมเพื่อบวงสรวงบูชาติดต่อกับวิญญาณผีบรรพชนที่กลุ่มชนชาติพันธุ์ไท-ลาว เชื่อถือร่วมกันว่าบรรพชน คือต้นตระกูลเผ่าพันธุ์ผู้ที่สร้างบ้านแปลงเมือง

สรุป

จากการศึกษาเรื่องราวความเป็นมาวิถีการดำเนินชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม สภาพสังคมที่ไทย-ลาว มีความคล้ายคลึงกันมีการนับถือผีแถน และผีบรรพบุรุษ และมีความเชื่อว่า ผีแถนเป็นเสมือนเทพเจ้าเป็นผู้สร้างโลกและสามารถทำลายโลกเมื่อใดก็ได้ผู้วิจัยจึงมีความต้องการศึกษาเพื่อหาแนวทางอนุรักษ์และฟื้นฟูพิธีกรรมการบูชาแถน ตามความเชื่อ วิถีชีวิตของคนไทย-ลาว ชาวลาวอีสานซึ่งเป็นชนกลุ่มหนึ่งที่ให้คงอยู่สืบไป เนื่องจากปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติทั้งทางสังคมเศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี ตลอดจนการรับวัฒนธรรมอื่นเข้ามาแทนที่ ความเชื่อทางวัฒนธรรมการบูชาแถน ที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษเริ่มเลือนหายไป การบูชาแถนในประเพณีบุญบั้งไฟ กลายเป็นการประกวดแข่งขันกันและมีการพนันเข้ามาแทนที่ ความงามด้านวัฒนธรรมในอดีตเริ่มจะลดน้อย ลงไปทุกที่รวมถึงพิธีกรรมความเชื่อบุญประเพณีที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษแบบดั้งเดิมก็อาจจะถูกลบเลือนหายไปในที่สุดก็เป็นได้

สิ่งอยากนำเสนอ: หนังสือเรื่อง “หินดาวเล่านิทานเรื่องพญาแถน” เป็นหนังสือที่มีรูปเล่มเล็กกะทัดรัด ช่วยให้ง่ายต่อการตัดสินใจซื้อมาหยิบขึ้นมาอ่าน รูปเล่มเล็กกะทัดรัดปกที่ใช้เป็นแบบแข็งรูปกรวยงามทำให้ไม่ฉีกขาดเสียหายง่าย แข็งแรงเก็บรักษานานขึ้น และภาพประกอบควรจะเป็นภาพสามมิติ มีสีสันสดใสเป็นการทำให้หนังสือชวนหน้าอ่านเพิ่มขึ้น เนื้อหาบางส่วนที่นำมาส่วนมากจะออกมาเป็นในรูปแบบภาษาอีสานโดยไม่มีการบรรยายภาษาไทยกำกับเพื่อให้คนที่อ่านในทางภาคอื่นได้เข้าใจบางเนื้อเรื่องได้ง่ายขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542. (2542). กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- พระครูวิจิตรวนสาร, (บุญสวย สุจิตโต/แก้วหานาม). (2555). *การศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมการทำบุญบั้งไฟของชาวบ้านหนองเขื่อนช้าง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต พระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิศิษฐ์ เจริญวงศ์. (2516). *บ้านเชียง*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์เนศ. กรมวิชาการ. (2522). *ท้าวผาแดง นางไอ่ และประเพณีบุญบั้งไฟ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- พระอริยานุวัตร เขมจารี. (2526). *ประเพณีอีสานบางเรื่องเล่ม 2*. มหาสารคาม : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม.
- ศิริวัฒน์ คำวันสา. (2523). *ท้าวผาแดง - นางไอ่และบุญบั้งไฟ, ในอีสานปริทัศน์ (อีสานคดี2)*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.